

הערה בל' המחבר

דברי המחבר צפי' תרע"א [ס"ז], ומדליקין ומצרכין צצית הכנסת משום פרסומי ניסא, הו"ל למנקט ומצרכין ומדליקין, דהרי הצרכה צריכה להיות עובר לעשייתן.

*

הערה בד' הטור תרע"א

הטור צפי' תרע"א כותב וז"ל, מילא קערה שמן והקיפה פחילות, אם כפה עליה כלי כל פחילה עולה בשביל נר אחד, לא כפה עליה כלי אפילו לנר אחד אינו עולה, לפי שהוא כמדורה. וכתב א"א הרא"ש ז"ל, מסתברא שלא הרחיקם זה מזה עד כאמצע, אבל אם הרחיקם זה מזה עד כאמצע, שאינו נעשה כמדורה, יא, והטור חולק, דאפילו הרחיקם אין להחיר וכו'. וצצית יוסף שם, וז"ל, ומש"כ בשם הרא"ש, כן כתב הר"ן [שצת י' ע"א, מדפי הרי"ף] בשם צעל העיטור, וכן כתב שצולי הלקט [סי' קפ"ה] בשם צעל הדברות, (עיין בשם הגדולים מערכת ספרים גצי ספר העיטור, מש"כ על דברי צית יוסף הללו). והנה לפי מה שחדש הט"ז ציו"ד סי' ר"מ ס"ק ג', דאם שמונת לחלוק על אציו, אם יש עוד אחד שאמר כאציו והוא רוצה להוכיח ולחלוק על אציו, לא יזכיר שם אציו, אלא שם האחר, כיון שיוכל לעשות דרך כבוד, יעשה, ושכן עשה הטור, עי"ש. (ועיין בספר יד שאל שם מש"כ על דברי ט"ז האלו). והנה לדעת הט"ז היה להטור להציא הצעל עיטור צדין הלזה, ולחלוק עליו, כדי לחלוק כבוד לאציו. ויגעתי ומנאחתי בעז"ה צטור עם הגהות מהר"א מפראג צלי צ"י, שנדפס צהאנווה שנת ש"ע, שם כתוב צאמת דבר זה בשם צעל העיטור, וצאמת צרא"ש צמס' שצת אינו מוזכר מזה כלום.

*

מקור לד' המג"א באם לא' יש על ההידור ולשני אין כלום

כתב המג"א או"ח (סי' תרע"א סע"ק א'), שאם יש לו שמן צממאס ולחצירו אין לו כלל, מוטב שידליק בכל לילה א', ויתן גם לחצירו, דהא מדינא א"צ אלא א', שעמד עליו צממנה חיים [ח"ג חאו"ח סי'

י"ע] שמנ"ל למג"א זאת. לענ"ד המקור מגמ' דעירובין (דף ל"ז ע"ב) ניחא לי' לחצר דלעציד איסורא קלילא ולא לעצד עם הארץ איסורא רבה, [ואם] לענין עצירה אמרינן כן, ק"ו שראוי הוא לוותר על הידור מצוה, שלא יצא חצירו מלעשות המצוה כלל ודו"ק. עיי' תשובת כתב סופר (או"ח סי' ס"ב).

*

זמן הדלקת נר חנוכה

בשערי תשובה סי' תער"ב, מציא שיטות אימתי דליק נר חנוכה, אם קודם תפלת מעריב או אחר מעריב, עי"ש משיירי כנסת הגדולה. וחידוש שלא פשטו זאת מלשון הטור דרמ"א, שכתב צפי' תרע"א סעיף ז', ונוהגין להדליק צצית הכנסת צין מנחה למעריב, משמע דוקא צצית הכנסת צין מנחה למעריב, משום דאחר מעריב העם הולכים לציתם, משא"כ צצית, שאין פרסום אלא לצני הצית, ידליק אחר מעריב, ודו"ק. ועיין בספר צני לצדיק אות ס' דף ל"ג ע"ב שם, טוב טעם להדליק קודם תפלת מעריב, עי"ש היטב, ועיין שיירי כנסת הגדולה הגהות הטור צפי' זה אות א', עי"ש.

*

איזה חקירות בדין המברך על הראיה

(א) הרואה נ"ח שחייב לצרך [ס' תרע"ז ס"ג], אם חיובא רמיא עליו שמיד שרואה צצית הראשון מנורה דולקת חייב מיד לצרך עליה, ואם שכח ולא צירך, אם רשאי לצרך צרכה זו כשיראה כמו לאחר חצי שעה צציה צית מנורה דולקת, אם נדמנו להמצואר צאו"ח סי' רכ"ו, גצי צרכה על פרחי חילנות, שאם אחר עד לאחר שגדלו הפירות שוב לא יצרך, משמע שאף שלא צירך צציה ראשונה יכול עוד לצרך, אם גם לגצי נר חנוכה נימא כן, וז"ע.

(ב) המברך על הראיה, כגון שנכנס לעיר ורואה נ"ח דולק שם אצל החצירות, והוא אינו יודע אם הנר שרואה דולק אם הוא נר דחיובא, אם רשאי לצרך עליו צרכת הראיה, והרי הוא איש נכרי, ואינו יודע אם הנר שרואה הוא נר החיוב, ורשאי לצרך צרכת שעשה נסים, או שמא זה שרואה הוא הדולק מפני חשדה, ואינו רשאי לצרך עליו.

(דחילוק רב יש בין נר החיוב ובין נר השני שאינו מדליק אלא מפני חשדא, עיין שו"ת בית שערים או"ח סי' ש"ס צד"ה ועוד (השני), וז"ל, הנרות של שני הפתחים הם שני מינים, הא' הוא זכר לנס, והשני לקיים מצות והייתם נקיים שלא יחשדוהו, עיי"ש), או כיון, דעכ"פ שם נר חנוכה עליו, אף שאינו דולק רק מפני חשדא, אין קפידא בדבר אם מצדק עליו צרכת שעשה נסים לאבותינו.

*

למה אין מברכין להדליק נרות חנוכה

חקרתי למה אין מצרכין להדליק נרות חנוכה, עיין א"ר סי' רס"ג [אות י'], מ"ש מספר הגהת מנהגים [דכשמדליק צ' נרות בשבת מצדק נרות], דהרי מוסיפין והולכין בכל לילה, כצ"י תרע"א [ס"צ]. ואפשר באשר לדינא דגמ' די' צנר א' לכל לילה, כסתמא דגמרא נר איש וציתו, עיין מג"א רס"ז תרע"א, אומר רק להדליק נר. ועוד, משום דבליה ראשונה אין יכול לומר רק להדליק נר, לזאת לא פלוג בלשון הצרכה גם באשר הלילות.

*

בדין מי ששכח על הנסים בבהמ"ז בחנוכה ופורים בסי' תרפ"ב, ועיי' בקידור דרך החיים, מי ששכח על הנסים בחנוכה ופורים, כשיגיע להרחמן הוא יזכינו וגו', אחר שאמר צמרוס ילמדו עליהם ועלינו זכות, יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות וגו'.

י"ל ע"ד נחות, שגם על זאת מה ששכח להזכיר על הנסים בצרכת הארץ גם על זאת ילמדו עליו זכות בשמים ממעל, כי לרוב הטורדה על המחיה ועל הכלכלה, עיי"ז גברה השכחה, עיי' צמ"א (סי' קכ"ח) [סעיף מ"ד], גבי טעם שאין נושאין כפים רק צימים טובים, עיי"ש.

*

בטעם קריאת פרשת ברכת כהנים ביום א' דחנוכה בטור או"ח סי' תרפ"ד, שקורין צא' דחנוכה פרשת צרכת כהנים, לפי שהנס נעשה ע"י הכהנים, עיי"ש. יש להעיר שיש עוד טעם בדבר, ממדרש רבה בהעלותך פרשה ט"ו פסקא י', וז"ל י"א שצטים

הקריבו וכו' חוץ מנשיאיו של לוי וכו', אמר לו הקצ"ה למשה לך אמור לו לאהרן, אל תתירא, לגדולה מזו אחת מתוקן, לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות, הקרצנות כל זמן שצית המקדש קיים הם נוהגים, אבל הנרות לעולם. ועיי' צמ"ז [צמד צ' ח', צ'], מוצא גם צמתנות כהונה כאן, ומאחר דגם צרכת כהנים ניתנה לאהרן, כמו נרות חנוכה, שלא יצטלו לעולם, לכך לענ"ד קורין צרכת כהנים ציוס א' דחנוכה.

*

הערה בבאה"ט בתענית ביום שנעשה לו נס באר היטב (סימן תרפ"ו סוף אות ה'), כתב כנה"ג מי שמתענה יום שנעשה לו נס וכו', עיין של"ה (מסכת יומא הלכות תשובה ח"ג ה' ע"ב) מציא הנהגת הרמב"ם מכתב ידו שקיבל עליו לזום צימים שנעשה לו הנס, עש"ה צפיסקא המתחלת וכלל לעשותו.

*

תענית בערב חנוכה

בע"ה בה' חנוכה תרס"ג לפ"ק.

המחבר צסי' תרפ"ו פוסק שצחנוכה מותר להתענות לפניו. ופר"ח צסי' תר"ע אוסר צפי'. ולענ"ד שכל אחד לשיטתו, דמחבר כותב צסי' זה תר"ע שלא קצעו לחנוכה למשחה ושמחה כהצרכת הט"ז שיו"ט דחנוכה למחבר רק על נס מנורה ולא על נצחון מלחמה דהוא דבר גופני, ממילא אין קפידא אם מתענה צערב חנוכה. אמנם הפר"ח כותב דכל הדלקת ליל ראשונה ושמחה יום ראשון דחנוכה הוא על נצחון המלחמה, וע"כ לשיטתו עכ"פ יום ראשון מחוייב צמשה ושמחה וע"כ אוסר להתענות צערב חנוכה, והנן.

*

קריאת הפטרה בר"ח טבת שחל בשבת

הראוני דבר חידוש צספר המנהיג הלכות חנוכה, והוא צסי' ק"ג וז"ל, ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוסיאין שלש ס"ת וכו', יראה לי דכל שצעה שהן חוצת הקריאה יקראו צשלשתן שהן חוצה ליום, חמשה צענין היום, וא' צר"ח, וא' צשל חנוכה, הרי

להזכיר גשמים בתפילת שחרית, כדי שלא יטעו ויסבירו שכבר אמרו גם כלילה ויצאו לטעות. ובסי' תר"ס בטור, שאין לומר הושענות בשבת שלא יצאו לטעות לקחת לולב ג"כ, עי"ש.

והנה כליל יו"ט דסוכות מקדשים צדיהכ"ג, ואף כי הטעם כדי שידעו השומעים האף קדר הקידוש, כא"ר הנ"ל, ואין לנו חוששים שאף שצדיהכ"ג אין אומרים בקידוש ברכת ליטב בסוכה, שלא יאמרוהו ג"כ בקידוש שעושים בסוכה, הרי דאין חוששים שיצאו לטעות. אמנם שם הסוכה צעלמו תזכירוהו לברך ברכת ליטב. ובספר מטה אפרים הל' סוכה [סי' תרכ"ה צאלף למטה ס"ק ע"ג], חוקר באמת על קידוש שכליל יו"ט דסוכות צדיהכ"ג הרי אין יכולים לאכול שם. ולענ"ד לפמ"ש באור זרוע הגדול [ח"א] סי' תשנ"ג אות ט', שקידוש צדיהכ"ג לא נתקן כלל להוציא אורחין אלא לקידוש היום, כמו קידוש החודש כשהיו מקדשין החודש במס' סופרים (פי"ט הלכה ט'), וכמו ו' ברכות דחתן וכלה שתיקנו על הכוס, כדאיתא בירושלמי דסוטה צפרק כשם, אע"ג דאינה באה לצורך אכילה כלל, כמו"כ הכא קידוש על היין שצערבי שבתות וי"ט שתיקנו לא לצורך אכילה אלא לצורך היום, עי"ש באריכות. הנה לפי"ו צוודאי מיושב הקידוש של לילי סוכות צדי כנישתא. ואפילו אי נימא שהטעם הוא לאפוקי אורחין ידי חובתם, כבסי' רס"ט, הרי צספר המנהיג [הל' סוכה] העלה לעשות סוכה בכל חצר בית הכנסת, לזכר מה שעשו סוכות צימי עזרא צחצר בית אלקים. והרי העלו התוס' צערבי פסחים [ק"א ע"א ד"ה דאכלנו], דלאו דוקא שאורחים אכלו צדי כנישתא, אלא צחדר הסמוך, וכמו"כ י"ל באשר צסוכות אוכלים צסוכה הסמוכה שם לצדיהכ"ג, רשאים לעשות הקידוש צצית הכנסת, ונקרא צמקום סעודה. ועיין צרמ"א צריש ס' רע"ג שמצית לסוכה נקרא מקום א', ועי"ש צמג"א [סק"ג].

אמנם כן י"ל איזה סברות, דאף אם יצאו לטעות לברך גם כליל שני צציתם שהחיינו אין לחוש כ"כ, דהנה צספר מחזיק ברכה סי' תר"ע [אות א'], מציא הרב המאירי צפסקיו כ"י שכתב וז"ל, לילה ראשונה שלא היה נס השמן מצרכין על הגאולה ועל

שצעה, ולא יפסיק צקדיש עד אחרי פרשה חנוכה, ויחזור המפטיר לשל חנוכה, דכל זמן שהפרשיות חובת חיוב, אין להפסיק צקדיש כהפסקת כל שבתות השנה שאנו מפסיקין צין השצעה שקראו חובת היום למפטיר שאינו מחובת הקוראים, עכ"ל. וכך הוא דעת הסמ"ג צעשין י"ט, וכ"ל, ואם חל ר"ח טבת בשבת, מדיר קודם, ויקראו חמשה צעניני' דיומא, ושאי וצראשי חדשיכם, ושציעי ומפטיר קרו צחנוכה, ומפטיר צנרות צנצואה זכרי', והשמים כסאי צטילה היא, דהא לא קרי מפטיר צדר"ח דלימא הפטרה דידי', עכ"ל. (ולא ס"ל להסמ"ג להתחיל וציום השבת כמנהגינן). וכן הוא שיטת הכלצו [סי' כ' עי"ש]. ועל פיהן יש להצין דצרי המנהיג. (צמס' סופרים [פ"כ הי"ג], יש חילוק צענין קריאה חנוכה צר"ח טבת צין יום א' דר"ח ויום צ', עי"ש).

ועוד צמנהיג שם, שצצבת חנוכה, כיון שפרשת המפטיר חובת היום אין רשאים לקרות קטן להפטיר, ובסי' רפ"ד [ס"ד] לא הוזכר מזה, ול"ע.

סימן שלו

לא בירך על נ"ח בביהכ"ג בליל א',
אי יברך בליל ב' שהחיינו

בעזה"י בחודש כסליו תער"ג לפ"ק.

נסתפקתי באם לא היה מנין צערב חנוכה צדיהכ"ג, והודלקה המנורה צלי ברכות, כמופסק צשערי תשובה סי' תרע"א [סק"ט] משמיה דמור וקציעה, שלא לברך באם אין מנין, אם כליל צ' יש צבר מנין, אם רשאים לברך גם ברכת שהחיינו. ואפרש שיחסי, אף דבסי' תרע"ו [ס"א] מפורש, שאם לא צירך על הדלקה שצציתו כליל א' שהחיינו, יכול לברך צא' משאר הלילות, אמנם מה שאני מסתפק הוא באשר לטעם הכלצו הוצא ציתה יוסף סי' תרע"א, שטעם הדלקה צדיהכ"ג מפני שאין כל העם צקיאין כדי לסדר הצרכות צפניהם, (וכע"ז צא"ר סי' תקכ"ט [אות ט', צשם הכלצו], צטעם קידוש ליל יו"ט צדיהכ"ג), וכשיאמרו כליל צ' שהחיינו צהדלקת נרות צדיהכ"ג, יצאו לטעות שיאמרו גם צציתם. ועיין צירושלמי ריש תענית, צטעם שאין מתחילים